

Afscheidshomilie kardinaal Godfried Danneels

09/01 St.-Michiels- & St.-Goedelekathedraal Brussel, om 17 uur

10/01 St.-Romboutskathedraal Mechelen, om 15 uur

'Voor alles wat er gebeurt, is er een uur, een tijd voor alles wat er is onder de hemel', zegt Prediker (Pr 3,2). Er is een tijd om te spreken en een tijd om te zwijgen, een tijd om te beginnen en een tijd om te gaan. Herders komen en herders gaan. Maar er is één Herder die blijft voor jullie zorgen: 'De machtige Herder van de schapen '(He 13,20). En Hij, Hij blijft: de Christus.

Over die Herder moet het vandaag gaan. Over Jezus. Met de schrijver van de brief aan de Hebreëen zeg ik: 'U allen, heiligen, broeders en zusters die deel hebt aan de hemelse roeping, richt uw aandacht op Jezus, de apostel en hogepriester van het geloof dat wij belijden' (He 3,1).

Richt uw ogen op Jezus

Er is veel dat ons kan beangstigen als we vóór ons kijken: de crisis, de Kerk in de storm, veel minder mensen en middelen en tallozen die zoeken en de weg niet vinden. Mag ik het u vragen, broeders en zusters: blijft naar Jezus kijken. Zoals in het evangelie wordt gezegd: Hij slaapt op de boeg van het schip van de Kerk in de storm. En wij maar zeggen: 'Doet het u niets Heer dat we vergaan?' Maar we kennen het antwoord: 'Waarom zijn jullie bang geweest? Ja, waarom zijn we bang? Die schrik is het enige wat de Heer ons zal verwijten. Niet dat we niet genoeg gewerkt hebben, niet goed gepland of georganiseerd. Maar dat we geen vertrouwen en geloof hadden. Dat we niet naar Hem gekeken hebben; dat we niet merkten en geloofden dat Hij daar was midden onder ons. Dat Hij daar was in de kleinsten en armsten onder ons en ons aankeek met hun ogen. Hij was ook daar in zijn Woord dat onophoudend weerklinkt in de liturgie. Duidelijk hoorbaar. Maar vooral dat Hij onder ons is en blijft in de gave van zijn Lichaam en zijn Bloed. Ja, daar méér, dieper en langer dan waar dan ook.

Richt uw ogen op Jezus vooral in de eucharistische aanbidding. Ik vroeg het jullie al met Brussel Allerheiligen 2006. Ik doe het vandaag opnieuw de laatste keer als aartsbisschop. Doe mij dat plezier.

Hou van de Kerk

Nog iets: 'Hou van de Kerk'. Ik heb ze heel mijn leven van harte gediend. Een bisschop is met de Kerk getrouwd. Daarom draagt hij ook een ring. Hou van de Kerk! Zeker, ze heeft haar rimpels, hoe kan het ook anders na 2000 jaar. Het Hooglied zegt: 'Al ben ik donker van huid, toch ben ik mooi. Kijk niet op mij neer omdat ik donker ben omdat de zon mij heeft verbrand... ik moest waken over de wijngaard van mijn broers... (Hl 1,5 e.v.). Om de Kerk te zien zoals ze echt is – goddelijk en menselijk tegelijk - heb je geloof nodig; die scherpe blik die tot in de diepte door kan dringen; die ziet wat niet te zien is. Want de Kerk bergt in zich een ondoorgrondelijk geheim. Ze heeft iets donkers en iets lichtend, zon en schaduw glijden beide over haar heen. Ik zeg het zo graag Augustinus na: 'Als ik over de Kerk spreek, kan ik maar niet ophouden.' En telkens we een fout in haar ontdekken, moeten we - na een moment van pijn – kunnen zeggen: 'Maar misschien is die vlek op haar huid, eigenlijk de mijne, ze kleeft aan mijn huid.' Ze is mijn moeder en alle moeders krijgen rimpels. Maar precies daarom zien we onze moeder steeds maar liever: het is immers de mijne.

Alles hebben we van de Kerk gekregen: de Schrift en de sacramenten, de hele pracht van de liturgie, de tedere herderlijke zorg waarmee we zijn omringd. Maria hebben we gekregen en al de heiligen en ontelbare broeders en zusters in hetzelfde geloof. Maar bovenal de liturgie. In de liturgie ligt de grootste kracht van de Kerk. Als liturgie mooi en biddend gevierd wordt, brengt ze de Kerk in beeld zoals die is: sober en groots tegelijk, goddelijk en menselijk. De liturgie is de sterkste vorm van evangelisatie waarover we beschikken. Niemand ontsnapt aan haar mysterieuze charme. Overigens zou het wel eens kunnen dat de liturgie, in de tijden die komen en de winter van de onverschilligheid, de voornaamste haard zal zijn waar we ons kunnen warmen aan het evangelie.

Niet van de wereld, wel in de wereld

Nog iets. Velen van onze tijdgenoten kennen nog amper iets van het evangelie. De woordenschat is hun zelfs niet meer vertrouwd. De taal is hun vreemd. We zijn zowat terug bij de eerste tijden van de Kerk: een handjevol mensen in een zee van ongelooft en onverschilligheid. Misschien meer nog in een oceaan van onwetendheid.

Wat doen?

Beginnen met een gezond christelijk zelfbewustzijn te ontwikkelen. Dit is geen pretentie of hoogmoed: het is gewoon in de waarheid gaan staan. Hoe kan men ons volgen als we slechts schimmen zijn? Achter schaduwbeelden loopt niemand aan. Onze identiteit tonen en belijden – zonder complexen en zonder arrogantie. We zijn van Christus en van het evangelie. Onszelf durven te zijn. Het mag. Het moet zelfs. Want 'als de trompet een onzuiver signaal geeft, wie maakt zich dan op ten strijd?' (1 Kor 14,76) zei Paulus al. Radicaal evangelisch durven te zijn. En het zonder complexen tonen.

Maar er is nog meer nodig. We moeten volop durven deelnemen aan de cultuur om ons heen: met haar wetenschap, haar kennis, haar voortgang, de fabuleuze ontwikkeling van haar techniek, het eigentijdse denken van de hedendaagse mens, met de kunst en de cultuur, met de nieuwe sensibeleiteit. Zeker, we hebben de gave van de onderscheiding nodig – niet alles wat op de markt komt is immers deugdelijke koopwaar. Maar hoe kan men onderscheiden, als men niets kent, niets weet of wil weten?

Christenen leven op het scherp van de snee: ze zijn in de wereld, niet van de wereld. Die paradox loopt dwars door hun hart heen; ze kruisigt hen. Zoals ze ook Jezus heeft gekruisigd, hangend hoog tussen de hemel en de aarde. Dat zijn wij ook: gekruisigd, hangend tussen hemel en aarde. Maar precies daar op dat snijpunt ontspringt de verrijzenis en het nieuwe leven. Moeten we dan luid gaan roepen? Soms wel: dat heet de taal spreken van de profeet. Maar van Jezus – de Dienaar – heeft Jesaja gezegd: 'Hij verhief zijn stem niet op straat...' Het voornaamste is geschied, was in de stilte van het kruis. Want ook de stilte spreekt. Duidelijk spreken. Maar we moeten de gave zoeken en vinden om, als we spreken, niet hooghartig, welwetend, of superieur te zijn. Spreken om te dienen, niet om te heersen. Spreken zoals Jezus sprak: 'Hij voelde mee met de kudde'. 'Ze lagen daar, als schapen zonder herder' (Mt 9,36). Mede-voelen. Compassio dat is mede-lijden. Mensen graag zien zoals ze zijn, niet zoals wij het liever zouden hebben. Misschien dit nog: Wij christenen hebben veel te doen en we doen ook veel voor de wereld: we strijden voor rechtvaardigheid, solidariteit, voor voedsel, en voor de schepping... Maar er is iets wat ons wel heel eigen is: vergeven en verzoening brengen in de wereld. Elders en hier. Werken aan verzoening en toenadering tussen al die verschillende kleuren, rassen, en talen. Ons land is op dit stuk een laboratorium geworden. Om samen te leven is natuurlijk respect nodig voor recht en gerechtigheid. Maar we zullen er niet uit raken zonder het dienstwerk van de verzoening en vergeving. Wie geeft, doet inderdaad een ander leven. Hij is als iemand die een kind baart. Maar wie ver-geeft, is iemand die een dode opwekt.

Als ik terugkijk op deze dertig jaar herderschap onder u, wat zeggen? Ik zie wat ik gedaan heb en wat ik niet deed. Ik ken mijn slagen en mislukken, zie de benutte en de gemiste kansen, mijn gaven en gebreken, mijn goed en mijn kwaad. Wat zeggen? Dit. Misschien dit: wat de jonge pastoor uit de roman van Georges Bernanos 'Journal d'un curé de campagne' fluisterde net voor hij stierf: 'Tout est grâce'. Alles is genade... Ja. 'Alles is genade'. Is het toeval dat dit woord juist ook het woord was van de heilige Teresia van Lisieux? Tout est grâce. Alles is genade. Dank God met mij.

+ Godfried Kardinaal DANNEELS,
Aartsbisschop van Mechelen-Brussel.